

ROLE INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE PŘI POPÍRÁNÍ NÁROKŮ VĚŘITELŮ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ

KRISTÝNA CHALUPECKÁ

Katedra finančního práva a národního hospodářství, Právnická fakulta,
Masarykova univerzita

Abstract in original language

Tento článek je zejména zaměřen na právo insolvenčního správce popírat nároky přihlášených věřitelů v insolvenčním řízení. Ačkoliv, s účinností od 31. března 2011, jsou taktéž věřitelé oprávněni za určitých podmínek popírat nároky jiných přihlášených věřitelů, právo insolvenčního správce popírat přihlášené pohledávky stále hraje nezastupitelnou roli. Ve skutečnosti je to totiž velmi často insolvenční správce, který drží v rukou poslední možnost dlužníka zvrátit postavení věřitele, což může mít vliv nejen v konkursu, ale taktéž v případě tzv. spotřebitelských insolvenčních řízení.

Key words in original language

Insolvenční řízení; dlužník; věřitel; insolvenční správce; pohledávka;

Abstract

This paper is mainly focused on the right of the insolvency administrator to deny the claims of registered creditors in the insolvency proceedings. Although effective from the 31th March 2011 also the creditors are entitled to deny claims of another registered creditors, the right of the insolvency administrator to deny registered claims still plays substitutable role. In fact the insolvency administrator very often holds the last chance of the debtor to reverse the status of creditor claim and this could make a difference non only in bankruptcy, but also in the so-called consumer insolvency proceedings.

Key words

Insolvency proceedings; debtor; creditor; insolvency administrator; claim;

1. OBECNĚ K INSOLVENČNÍMU ŘÍZENÍ

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů, tzv. insolvenční zákon (dále jen "insolvenční zákon") přinesl do českého úpadkového práva poměrně rozsáhlé změny, které zasáhly taktéž činnost insolvenčního správce v průběhu insolvenčního řízení vzhledem

k uznávání jednotlivých nároků uspokojovaných v insolvenčním řízení. Role insolvenčního správce ve vztahu k výši uspokojovaných pohledávek proto představuje poměrně účinný nástroj k ovlivňování insolvenčního řízení, což je taktéž patrné z přijaté novelizace insolvenčního zákona, která

přenesla možnost popírání přihlášených pohledávek i na ostatní přihlášené věřitele.

2. NÁROKY PŘIHLAŠOVANÉ DO INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ

Obecně lze nároky uplatňované v insolvenčním řízení rozčlenit do následujících kategorií:

1. Pohledávky uplatňované formálně přihláškou pohledávky

V IZ není explicitně jmenováno, které pohledávky se přihlašují do insolvenčního řízení přihláškou, a proto je lze dovodit negativním výčtem, že se jedná o pohledávky, které nejsou pohledávkami za majetkovou podstatou, pohledávkami postavenými na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou a pohledávkami vyloučenými z uspokojení v rámci insolvenčního řízení. Přihlašování těchto pohledávek je v rámci insolvenčního řízení striktně formalizováno.

2. Pohledávky uplatňované neformálně u insolvenčního správce

IZ upravuje okruh nároků, které jsou v insolvenčním řízení uspokojovány, aniž by byly podrobovány procesu formálního přihlašování u insolvenčního soudu a následnému přezkumu ze strany insolvenčního správce. Jedná se o pohledávky za majetkovou podstatou, které vznikají v průběhu insolvenčního řízení, a taktéž pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou. Zásadním pravidlem pro tento typ pohledávek je to, že se uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku. V případě, že ze strany insolvenčního správce nedojde k uspokojení těchto nároků, je možné se jich domáhat žalobou, přičemž se nejedná o incidenční spor. Pohledávky za majetkovou podstatou tedy nejsou podrobovány proceduře formálního uznávání ze strany insolvenčního správce a dlužníka.

3. Nároky vyloučené z uspokojení v insolvenčním řízení

V insolvenčním řízení se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak,

- úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí,
- úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku,
- pohledávky věřitelů z darovacích smluv; mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka, s výjimkou penále za nezaplacení daní, poplatků, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného za veřejné zdravotní pojištění,

pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před rozhodnutím o úpadku; smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku; náklady účastníků řízení vzniklé jim účastí v insolvenčním řízení.¹

3. POPÍRÁNÍ PŘIHLÁŠENÝCH POHLEDÁVEK

Dle stávající úpravy IZ, ve znění novelizace účinné od 31. března 2011, náleží popěrné právo v insolvenčním řízení insolvenčnímu správci, dlužníku a taktéž přihlášeným věřitelům.

Popěrné právo věřitelů bylo do IZ včleněno na základě rozhodnutí Ústavního soudu Pl. ÚS 14/10, který zkonstatoval, že ustanovení § 192 odst. 1 IZ vylučuje možnost jednoho věřitele zpochybnit pohledávky jiných věřitelů, a to prostřednictvím jakéhokoli procesního prostředku.

Z hlediska popírání přihlášených pohledávek je zejména patrný rozdíl mezi právem, které je svěřeno insolvenčnímu správci, a právem dlužníka. V zásadě totiž platí, že v souladu s ustanovením § 200 IZ:

"nemá popření pohledávky dlužníkem vliv na její zjištění; jeho účinkem však vždy je, že pro pohledávku, kterou dlužník popřel co do její pravosti nebo výše, není v rozsahu popření upravený seznam přihlášených pohledávek exekučním titulem."

Z dikce insolvenčního zákona vyplývá, že dispoziční oprávnění s majetkem dlužníka přebírá insolvenční správce pouze po prohlášení konkursu na majetek dlužníka, v případě předběžných opatření vydaných insolvenčním soudem a při omezení dlužníka u nakládání s majetkem v průběhu reorganizace. To, jaký objem závazků bude proti aktivům dlužníka postaven, však ovlivňuje v drtivé většině případů pouze insolvenční správce. Insolvenční správce tak vystupuje v případě přezkumu a uznávání přihlášených nároků věřitelů do jisté míry jako nezávislý rozhodovací orgán, jemuž byla tato pravomoc svěřena právě insolvenčním zákonem. Diskuze o tom, zda je insolvenční správce spíše zástupcem dlužníka nebo zástupcem věřitelů, se proto zdají být jako bezpředmětné, protože insolvenční správce by měl tolik hájit zájmy všech, jejichž zájem je v souladu se zákonem. Mezi základní zásady insolvenčního řízení patří rychlé, hospodárné a co nejvyšší uspokojení věřitelů, avšak pouze za předpokladu, že žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn.²

¹ § 170 IZ

² § 5 IZ

Insolvenční správce naopak nese při popírání přihlášených pohledávek stěžejní úlohu. Tato úloha pro věřitele eskaluje v případě, že

- dlužník je právnickou osobou a způsobem řešení jeho úpadku je konkurs, nebo
- dlužník je nepodnikatelem a způsobem řešení jeho úpadku je oddlužení.

V případě, že zrušení konkursu u právnické osoby dojde k zániku dlužníka, a u splnění oddlužení formou splátkového kalendáře prominutí zbývajících závazků, jsou věřitelé zcela bezvýhradně odkázáni na uspokojení v rámci insolvenčního řízení. Uznání či popření pohledávky insolvenčním správcem se proto jeví jako stěžejní.

Odlíšná situace nastává v okamžiku, kdy je řešen úpadek podnikající fyzické osoby. I v situaci, kdy insolvenční správce v průběhu insolvenčního řízení pohledávku úspěšně popře, nic nebrání neuspokojenému věřiteli, v případě, že jeho pohledávka již nebyla promlčena nebo nezanikla, domáhat se uspokojení po skončení insolvenčního řízení.

I přesto, že insolvenční správce má při popírání pohledávek možnost uvážení a následně možnost prosazení svého právního názoru vzhledem k nárokům jednotlivých věřitelů, je zcela pochopitelné, že stav pohledávky z hlediska její vymahatelnosti nemůže být ignorován ani v průběhu insolvenčního řízení.

Smyslem vykonatelnosti rozsudku je možnost donutit účastníka ke splnění povinností, které jsou mu v rozsudku uloženy a to i proti jeho vůli a pomocí donucovacích prostředků. Insolvenční zákon tedy předestírá odlišný postup pro úspěšné popření pohledávky vykonatelné a pohledávky nevykonatelné.

3.1 POPÍRÁNÍ NEVYKONATELNÝCH POHLEDÁVEK

V případě, že dojde k popření nevykonatelné pohledávky, je na dotčeném věřiteli, aby se určovací žalobou proti insolvenčnímu správci domáhal zjištění své pohledávky rozhodnutím insolvenčnímu soudu, a to ve hmotněprávní lhůtě 30 dní od dne jejího popření. U věřitele, který se přezkumného jednání neúčastnil, neskončí běžet dříve než 15 dní od doručení vyrozumění o popření.

Pro insolvenčního správce je proces popírání nevykonatelných pohledávek až do okamžiku případného incidenčního sporu vcelku administrativně nenáročný.

Problém u popírání nevykonatelných pohledávek může nastat v okamžiku, kdy se během incidenčního sporu zjistí, že nevykonatelná pohledávka je ve skutečnosti vykonatelnou. Časté jsou situace, kdy věřitel přihlásí jako

vykonatelnou pouze jistinu pohledávky a příslušenství, jehož popírání je vcelku běžné, nechá jako nevykonatelné, ačkoliv bylo předchozím pravomocným rozhodnutím přiznáno obojí.

3.2 POPÍRÁNÍ VYKONATELNÝCH POHLEDÁVEK

U vykonatelných pohledávek se žalobní břemeno obrací na insolvenčního správce, který musí k úspěšnému popření úspěšně žalovat věřitele, jehož vykonatelná pohledávka byla popřena. Insolvenčnímu správci je na podání žaloby poskytnuta stejná lhůta jako věřiteli, jehož nevykonatelná pohledávka byla popřena, a při podání žaloby je striktně vázán skutečnostmi uplatněnými při popření.

Přestože je insolvenční správce při popírání vykonatelných pohledávek limitován tím, že může uplatnit pouze skutečnosti, které nebyly uplatněny dlužníkem v řízení předcházejícímu vydání příslušného rozhodnutí, stále je prostor pro zpochybňování některých nároků. V souvislosti s tímto je potřeba upozornit na skutečnosti, že ne každá veřejná listina je zároveň rozhodnutím orgánu veřejné moci. Zejména u exekučních titulů v podobě exekutorského nebo notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti, které vznikají z iniciativy dlužníka, proto nelze mít dogmaticky za to, že nesou oprávněný nárok, a na insolvenčním správci leží břímě případného popření.³

4. ZÁVĚR

Popěrné právo insolvenčního správce je z hlediska celého procesu insolvenčního řízení velice zajímavým institutem, který by se v určitých ohledech dal označit za nedoceněný. Insolvenční správce může pomocí popěrného práva bránit dlužníka před neoprávněnými nároky věřitelů, které by dále zvyšovaly jeho závazky, a taktéž může chránit ostatní věřitele před zbytečným zkracováním jejich uspokojení v rámci insolvenčního řízení. Insolvenční správce také může představovat do jisté míry ratio ultima pro dlužníka spotřebitele, který by nebyl schopen samostatné obrany proti některým korporátním věřitelům.

Dle osobního názoru autorky je v současné době popěrné právo insolvenčního správce využíváno nedostatečně. Na vině je tomu zejména nedostatečné kapacity a finanční ohodnocení insolvenčních správců, kteří jsou tak nedostatečně motivováni využívat potenciálu insolvenčního zákona, a to zejména v případě spotřebitelských úpadků, kde však bývají neoprávněné nároky z hlediska četnosti zastoupeny nejčastěji.

³ Dále viz KOTOUČOVA, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), komentář, 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2010, s. 426

Literature:

- KOTOUČOVA, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), komentář, 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2010, 1100 s., ISBN 978-80-7400-320-2
- KOZÁK, J., BUDÍN, P., DAMAN, A., et al. Insolvenční zákon a předpisy související: nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. Praha : ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1.
- RICHTER, T. Insolvenční právo. Praha : ASPI, 2008. 472 s. ISBN 978-80-7357-329-4.

Contact – email

spravce@chalupecka.cz